

Володимир Станіславович ПОСТНИКОВ

к.е.н., старший викладач кафедри державного і муніципального управління
Тернопільського національного економічного університету
46009, Україна, м. Тернопіль, вул. Львівська 11
+38 067 792 72 57
postnikov.vs@gmail.com

СУЧАСНИЙ СТАН РІВНЯ ЯКОСТІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ: РЕГІОНАЛЬНИЙ ЗРІЗ

Анотація

В умовах кризи та у післякризовий період особливо актуальною постала проблема неспроможності значної кількості регіонів забезпечити власний розвиток. Якщо в попередні роки недостатність фінансових ресурсів у регіонах компенсувалася за рахунок трансфертів з державного бюджету, то криза в повному обсязі виявила хибність і дестимулюючий вплив такого підходу. Проблеми розвитку населення і зокрема індивідуума стають все більш очевидні як на державному, так і на регіональному рівні. В сучасних умовах вони характеризуються нерівністю можливостей: розвиток населення стримується через його рівень добробуту, вік, освіту, місце проживання, гендерну або групову приналежність. Водночас, кожному окремому регіону України притаманні конкретні особливості його розвитку, що підтверджує недостатню ефективність використання єдиного підходу до розвитку регіонів в тому числі розвитку потенціалу населення регіонів.

Реалізація державної соціальної політики в сучасних умовах вимагає чіткого розуміння сучасного стану і тенденцій людського розвитку, в тому числі його регіональних особливостей, що в свою чергу визначає основне завдання статті - дослідження регіональних особливостей розвитку населення України та визначення пріоритетних напрямів розвитку населення в умовах значної розбіжності регіонального розвитку.

Як показують результати в загальній кількості регіонів домінують низькі значення показників людського розвитку, що в свою чергу свідчить про необхідність вироблення практичних рішень щодо покращення ситуації.

Однією з основних проблем людського розвитку в регіонах України, є неоднозначність та недостатня визначеність щодо стратегічних орієнтирів розвитку якості життя населення та тактичних підходів до державного регулювання. Тому, набирає актуальності питання щодо необхідності змін підходів до державного, в тому числі регіонального регулювання якості життя населення, які б дозволяли збалансувати рівень якості життя населення в регіонах та забезпечити його сталий розвиток.

***Ключові слова:** рівень життя, якість життя населення, соціальна політика, добробут, освіта, соціальне середовище.*

Владимир Станиславович ПОСТНИКОВ

**СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ УРОВНЯ КАЧЕСТВА ЖИЗНИ:
РЕГИОНАЛЬНЫЙ СРЕЗ**

Аннотация

В условиях кризиса и в посткризисный период особенно актуальной стала проблема несостоятельности значительного количества регионов обеспечить собственное развитие. Если в предыдущие годы недостаточность финансовых ресурсов в регионах компенсировалась за счет трансфертов из государственного бюджета, то кризис в полном объеме обнаружила ошибочность и дестимулирующее влияние такого подхода. Проблемы развития населения и в частности индивидуума становятся все более очевидны как на государственном, так и на региональном уровне. В современных условиях они характеризуются неравенством возможностей: развитие населения сдерживается из-за его уровня благосостояния, возраста, образования, места проживания, гендерной или групповой принадлежности. В то же время, каждому отдельному региону Украины присущи конкретные особенности его развития, подтверждает недостаточную эффективность использования единого подхода к развитию регионов в том числе развития потенциала населения регионов.

Реализация государственной социальной политики в современных условиях требует четкого понимания современного состояния и тенденций человеческого развития, в том числе его региональных особенностей, в свою очередь определяет основную задачу статьи - исследование региональных особенностей развития населения Украины и определения приоритетных направлений развития населения в условиях значительного расхождения регионального развития.

Как показывают результаты в общем количестве регионов доминируют низкие значения показателей человеческого развития, что в свою очередь свидетельствует о необходимости выработки практических решений по улучшению ситуации.

Одной из основных проблем человеческого развития в регионах Украины, является неоднозначность и недостаточная определенность относительно стратегических ориентиров развития качества жизни населения и тактических подходов к государственному регулированию. Поэтому, становится актуальным вопрос о необходимости изменений подходов к государственному, в том числе региональному регулированию качества жизни населения, позволяющих сбалансировать уровень качества жизни населения в регионах и обеспечить его устойчивое развитие.

Ключевые слова: уровень жизни, качество жизни населения, социальная политика, благосостояние, образование, социальная среда.

Volodymyr POSTNIKOV

PhD, Senior Lecturer, Department of State and Municipal Management
Ternopil National Economic University
46009, Ukraine, Ternopil, st. Lviv 11
+38 067 792 72 57
postnikov.vs @ gmail.com

CURRENT STATUS OF QUALITY OF LIFE LEVEL: REGIONAL CUT

Annotation

In a crisis, and in the post-crisis period particularly acute problem faced insolvency significant number of regions to ensure their development. While in previous years the lack of financial resources in the regions was offset by transfers from the state budget crisis is fully revealed the falsity and destymulyuyuchyy impact of this approach. The problems of the population and in particular the individual become more evident at both the state and regional level. In modern terms, they are characterized by inequality of opportunities: population growth was hampered by his wellbeing, age, education, place of residence, gender or group affiliation. At the same time, each region of Ukraine inherent specific features of the development, which confirms the lack of efficiency of a common approach to regional development including capacity building in the region.

State social policy in modern conditions requires a clear understanding of the current state and trends of human development, including its regional characteristics, which in turn determines the main task of the article - the study of regional characteristics of the population of Ukraine and determine the priority areas of the population in the face of considerable regional differences development.

The results reveal that the total number of regions dominated by low values of human development, which in turn indicates the need for practical solutions for improvement.

One of the main problems of human development in the regions of Ukraine, there is ambiguity and lack of certainty regarding the strategic orientations of quality of life and tactical approaches to regulation. Therefore, the issue is gaining urgency for change approaches to the state, including the regional regulation of quality of life, which would allow to balance the quality of life in the region and ensure its sustainability.

Keywords: level of life, quality of life, social policy, welfare, education, social environment.

JEL classification: I310

Постановка проблеми. В умовах кризи та у післякризовий період особливо актуальною постала проблема неспроможності значної кількості регіонів забезпечити власний розвиток. Якщо в попередні роки недостатність фінансових ресурсів у регіонах компенсувалася за рахунок трансфертів з державного бюджету, то криза в повному обсязі виявила хибність і дестимулюючий вплив такого підходу. Проблеми розвитку населення і зокрема індивідуума стають все більш очевидні як на державному, так і на регіональному рівні. В сучасних умовах вони характеризуються нерівністю можливостей: розвиток населення стримується через його рівень добробуту, вік, освіти, місце проживання, гендерну або групову приналежність.

Водночас, кожному окремому регіону України притаманні конкретні особливості його розвитку, що підтверджує недостатню ефективність використання єдиного підходу до розвитку регіонів в тому числі розвитку потенціалу населення регіонів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У наукових публікаціях проблеми якості життя населення тісно пов'язані з проблемами соціального розвитку та рівня життя населення знайшли своє відображення у працях таких вчених І. Гнибіденко, Б. Данилишина, Е. Лібанової, Г. Михальченко, В. Новікової, Л. Черенко та інших. Проте, значна кількість досліджень присвячені дослідженню проблем соціального розвитку не розкриваючи особливостей якості життя.

Постановка завдання. Реалізація державної соціальної політики в сучасних умовах вимагає чіткого розуміння сучасного стану і тенденцій людського розвитку, в тому числі його регіональних особливостей, що в свою чергу визначає основне завдання статті - дослідження регіональних особливостей розвитку населення України та визначення пріоритетних напрямів розвитку населення в умовах значної розбіжності регіонального розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для окреслення основних тенденцій різних елементів людського розвитку протягом 2004-2013 рр., проаналізуємо дані рядів динаміки інтегральної оцінки регіонального людського розвитку та відповідного розподілу рейтингових місць по всіх 25 регіонах України. Наявні дані дозволяють виділити загальну тенденцію підвищення значення інтегральної оцінки у всіх регіонах, що вказує на їх наближення до орієнтирів розвитку людського потенціалу і прогрес у сфері якості життя населення.

Лідерами, що посідають лідируючі позиції рейтингу протягом ряду років є: Закарпатська, Чернівецька, Харківська, Львівська, Полтавська, Київська та Черкаська області, а також АР Крим. Стабільно низькі показники індексу регіонального людського розвитку протягом досліджуваного періоду у: Житомирської, Кіровоградської, Херсонської, Луганської, Чернігівської та Сумської областей.

Проаналізуємо рейтинги регіонів та динаміку первинних показників індексу регіонального людського розвитку протягом 2004-2013 рр., з метою детальної характеристики кількісних та якісних змін у сфері людського розвитку та якості життя населення.

Як показує аналіз коефіцієнтів варіації рангів за блоком «Відтворення населення», у більшості регіонів протягом 2004-2013 рр. відмічалася нестабільність рейтингових значень. Безперечним лідером за рейтингами є захід України, зокрема Волинська, Закарпатська, Львівська, Тернопільська та Хмельницька області, які хоча б один раз протягом досліджуваного періоду займали в рейтингу 1 місце (однак всі вони мали нестабільну позицію впродовж досліджуваного періоду). Так, Волинь у 2004-2009 рр. займала домінуючі позиції, але починаючи з 2010 р. вона опустилась до 9-10 місць. Така ж ситуація на Львівщині та Закарпатті, де рейтинг протягом вказаних років знижувався. Зворотна ситуація спостерігається в Тернопільській та Хмельницькій областях, які спочатку займали середні позиції, а в останні роки перемістились на вищі щаблі. Стабільно найнижчі позиції рейтингу займають Луганська, Донецька та Кіровоградська області, які в досліджуваному періоді не піднімалися вище 23 місця (за винятком Кіровоградської, яка в 2004 р. посіла 19 місце). Як свідчить аналіз тенденцій людського розвитку за блоком «Відтворення населення», рівень регіональної диференціації є середнім або низьким, що говорить про вирівнювання демографічної ситуації у всіх досліджуваних регіонах. Найбільший внесок у формування диспропорцій між областями країни належить такому показнику, як дитяча смертність.

За досліджуваний період значних рейтингових зрушень у блоці «Соціальне середовище» практично не відбувалося (лише по деяких областях спостерігалися коливання рейтингів у межах 2-3 позицій). Відповідно до аналізу статистичних параметрів рангів за блоком «Соціальне середовище» у 2004-2013 рр., практично всі регіони зберігали стабільні позиції в рейтингу. Безперечними лідерами протягом досліджуваного періоду є 3 регіони (Тернопільщина, Львівщина та Івано-Франківщина), які протягом всього періоду займали домінуючі позиції. Так, починаючи з 2006 р. 1 місце незмінно займає Львівська область, а Івано-Франківська та Тернопільська по черзі знаходились на другій і третій позиціях. Постійними аутсайдерами є такі регіони - Луганщина, Миколаївщина, Херсонщина,

Дніпропетровщина, для яких також характерні незначні коливання рейтингових позицій. Зазначимо, що аналогічно до рейтингових позицій регіонів-лідерів та регіонів-аутсайдерів, області з середніми значеннями показників теж характеризуються стабільністю. Незважаючи на відносну стабільність рейтингу регіонів за блоком «Соціальне середовище», серед них можна виділити такі, зростання чи спад рейтингу яких виявились більш помітними на загальному фоні, оскільки ці явища мали місце впродовж кількох років. Наприклад, помітне зростання рейтингу було у Харківській, Донецькій та Одеській областях, а помітне спадання рейтингу у Кіровоградській та Сумській областях.

Аналіз показника «Комфортне життя» дозволяє ілюструє, що лідерами за даним показником є АР Крим, Закарпатська, Херсонська та Волинська області. Серед аутсайдерів варто виокремити Донецьку, Запорізьку, Сумську, Чернігівську, Черкаську та Вінницьку області. Необхідно виокремити показники Івано-Франківської області у рейтингових місцях її позиція змінювалась з 25 місця (2004-2006 рр.) на 13 місце (2007 р.), знову на 25 місце (2008-2009 рр.), далі - на 22 місце (2010 р.) і 21 місце (2011 р.). Серед областей, що покращили свої показники, - Львівська (22 місце у 2004 р. - 7 місце у 2011 р.), Чернівецька (відповідно з 16 на 11 місце), а також Тернопільська (з 18 на 14 місце). В той же час знизився рейтинг Дніпропетровщини (з 7 позиції до 16). Погіршенням комфортності проживання характеризувалися також Хмельницька, Запорізька, Харківська та Полтавська області [1, с. 35].

Серед регіонів, у яких спостерігалось покращання інтегрального показника добробуту населення протягом даного періоду, виокремлюються АР Крим (з 18 на 14 місце) та Чернівецька область (з 19 на 10 місце). Водночас істотне погіршення рейтингів мало місце на Житомирщині (з 13 на 23 місце), Львівщині (з 14 на 23 місце) та Івано-Франківщині (з 16 на 21 місце), тоді як в інших західних регіонах ситуація залишалася несприятливою протягом всього періоду дослідження. У деяких областях (наприклад, в Київській, Кіровоградській та Закарпатській) спостерігалися істотні коливання рейтингових позицій протягом 2004-2013 рр., що мали різноспрямований характер. Відповідно, є потреба в більш детальному аналізі якісних зрушень у складі первинних показників, що використані для загальної оцінки добробуту населення. Як показують тенденції індикаторів матеріального добробуту населення протягом 2004-2013 рр., у рейтинговому розподілі регіонів України, сукупність областей, які представляли лідерів рейтингу, залишалася стабільною протягом всього періоду дослідження, включаючи Запорізьку, Дніпропетровську, Донецьку, Миколаївську, Харківську та Черкаську області. Незважаючи на певне переміщення рейтингових позицій у межах першої «десятки» та різноспрямовані зрушення в абсолютних значеннях індексів добробуту, саме у цих регіонах спостерігалися найвищі рівні як інтегральних, так і окремих первинних показників [2].

Аналогічні особливості характеризують і групу «аутсайдерів» рейтингу добробуту в регіонах країни: протягом 2004-2013 рр. вони були представлені Волинською, Рівненською та Тернопільською областями, де фіксувалися найнижчі значення більшості індикаторів, що характеризують різні аспекти рівня життя населення. Нарешті, певна сукупність областей стабільно посідала середні позиції в загальноукраїнському рейтингу, незважаючи на зрушення, які відбувалися довкола них: Вінниччина, Одещина та Хмельниччина.

За показниками напряму «Гідна праця» протягом 2004-2013 рр. стабільно займав ряд таких областей України, як Волинська, Сумська, Рівненська, Тернопільська та Хмельницька. Однак, як і для регіонів з вищими рейтингами, тенденції формування відносної позиції були різні. Волинська та Тернопільська області, значно погіршивши свою рейтингову позицію у 2005 р., далі так і не змогли принципово вирівняти своє становище. Рівненська на нижчих щаблях рейтингу продемонструвала майже показову стабільність. Сумська і Хмельницька області демонстрували змінність періодів погіршення та покращення, однак середній рівень їх рейтингу за увесь період залишався низьким із загальним спадним трендом. У Вінницькій області, яка протягом 8 років скотилася із 9 місця на 23, падіння відбувалося стабільно і неухильно. З огляду на це, можна зробити висновок, що низький рівень гідності праці в цих регіонах є не

випадковим чи ситуативним, а реальним фактом, що свідчить про стабільне відставання цих регіонів у досягненні прогресу людського розвитку за напрямом «Гідна праця». Найбільшу позитивну динаміку покращення свого рейтингу продемонстрували області, позиція яких в цілому може бути оцінена як «середня» (до них можна віднести Кіровоградську, Луганську, Херсонську та Черкаську). Причому не тільки рівень зростання в них був більший за середній, позитивна динаміка сама по собі була неухильною та стабільною. Судячи із загальної ситуації та досягнутих позицій, згадані регіони, крім Луганщини, мають і потенціал подальшого покращення рейтингу. Як показують тенденції індикаторів гідної праці протягом 2004-2013 рр., сукупність регіонів, які представляли лідерів рейтингу, залишалася стабільною протягом всього періоду дослідження - Одеська, Київська, Донецька, Дніпропетровська, Закарпатська області та АР Крим. Незважаючи на певне переміщення рейтингових позицій у межах першої «шістки» та різноспрямовані зрушення в абсолютних значеннях індексів гідної праці, саме у цих регіонах спостерігалися найвищі рівні як загальних, так і окремих первинних показників [3; 4; 5; 6].

Загалом, регіональні особливості показників блоку «Гідна праця» характеризуватимуться такими загальними тенденціями: рівень зайнятості населення: поступове зниження регіональної варіації; рівень безробіття: незначне зростання регіональної варіації; частка працівників, які отримують зарплату менше 1,5 прожиткових мінімумів: поступове зниження регіональної варіації; частка працівників, які працюють в умовах, що не відповідають санітарно-гігієнічним нормам: збереження наявного рівня регіональної варіації; співвідношення середньої заробітної плати до мінімальної: зниження регіональної варіації; рівень охоплення соціальним страхуванням (частка застрахованих осіб у зайнятому населенні): збереження існуючого рівня регіональної варіації.

Протягом 2004-2013 рр. ряд областей України стабільно «замикав» рейтинговий розподіл за показниками «Освіта», на підставі чого можна зробити висновок про постійне відставання цих регіонів у досягненні прогресу людського розвитку за напрямом «Освіта». Насамперед це стосується Волинської, Житомирської, Закарпатської, Івано-Франківської, Рівненської, Тернопільської та Чернівецької областей. До беззаперечних лідерів за рейтингами можна віднести лише 3 області (Харківську, Донецьку та Черкаську), хоча жодна з них не змогла утримати стабільну позицію протягом досліджуваного періоду. Так, Донеччина упродовж 2004-2009 рр. займала найвищий рейтинг, у 2010 р. вона посіла 2 місце, а у 2011 р. - вже 6 місце. Харківщина, навпаки, поступово зменшувала свій рейтинг (з 2 на 4 місце), але у 2011 р. посіла 1 місце. Майже аналогічна динаміка рейтингу спостерігалася й на Черкащині, однак у 2011 р. вона знов зайняла 3 місце (як у 2004-2005 рр.). Аналіз регіональної варіації розподілу населення за рівнем освіти доводить наявність істотних розбіжностей (протягом 2004-2013 рр. максимальна частка осіб з вищою освітою перевищує мінімальну більше ніж у 1,7 рази), обумовлених передусім різною урбанізацією регіонів країни та стану регіональних ринків праці.

Розрахунки індексу регіонального людського розвитку дозволяють побудувати шкалу на якій у порядку рейтингу розміщуються всі регіони України. Важливо зазначити, що особливістю є не лише значення показників, але і їх місце в загальному рейтингу, що характеризує рівень розвитку регіонів у порівнянні один з одним [3; 4; 5; 6].

Проведений аналіз індексу регіонального людського розвитку та його складових свідчить, що для України характерна значна територіальна диференціація соціального розвитку, що продовжує посилюватись. Така ситуація характерна для усіх елементів регіонального індексу людського розвитку і, як наслідок, це значною мірою ускладнює державне регулювання щодо забезпечення єдиних державних стандартів рівня життя населення та зростання добробуту населення.

У 2013 році з 25 регіонів України першу позицію за індексом регіонального людського розвитку Харківська область (показник - 4,2097), яка також займає лідируючі позиції за такими показниками як «Добробут» (друге місце - 0,8168), «Освіта» (третє місце з показником 0,8496)

та «Соціальне середовище» (четверте місце – 0,6407). Друге місце належить Чернівецькій області (показник - 4,1621), яка займає третє місце за показниками «Соціальне середовище» (0,6473) та «Добробут» (0,7586), але має низьке значення за показниками «Освіти» (19 позиція, показник - 0,8102). Третє місце займає Львівська область (показник - 4,0100), яка також займає перше місце за рівнем розвитку «Соціального середовища» (показник - 0,7170), проте має невисокі показники за показниками «Добробуту» (19 місце з показником 0,5632). Четверту позицію займає АР Крим (показник - 3,9964), яка займає перше місце за показником «Комфортне життя» (0,7911). П'ята позиція у Закарпатській області (показник - 3,9817), котра лідирує за показниками «Комфортне життя» (2 місце, показник - 0,7849) та «Гідна праця» (2 місце з показником 0,6503), проте має дуже низькі показники розвитку «Освіта» (25 місце, показник - 0,7259). Замикає першу десятку Тернопільська область з показником 3,7735, що обумовлено першим місцем за показниками «Відтворення населення» та високими показниками «Соціального середовища».

Нижні місця даної шкали займають Житомирська область (25 місце, показник - 3,4996), Херсонська область (24 місце, показник - 3,5028) та Кіровоградська область (23 місце, показник - 3,5568). Так Житомирська область за всіма показниками вище 13 місця не підіймається, Кіровоградська область лише за показником «Освіти» займає 8 місце, решта показників не вище 14 позиції, Херсонська область за всіма показниками не вище 8 позиції [3; 4; 5; 6].

Проаналізуємо стан показників в 2013 році в розрізі кожного блоку інтегральних індексів.

1. Порівняльна оцінка за блоком 1 «Відтворення населення». Перше місце з невеликим відривом займає Тернопільська область зі значенням показника 0,7375, вона замає перше місце за показниками Середньоочікуваної тривалості життя при народженні, Ймовірність чоловіків дожити від 20 до 65 років та Ймовірність жінок дожити від 20 до 65 років та позицію за показниками дитячої смертності. Друге місце Волинська область (значення показника - 0,7350), третє місце Київська область (значення показника - 0,7325).

Останні місця займають Донецька область (25 позиція, показник - 0,6253), Кіровоградська (24 позиція, показник - 0,6419) та Чернігівська область (23 позиція, показник - 0,6596) [6, с. 49].

2. Порівняльна оцінка за блоком 2 «Соціальне середовище». Перші позиції займають Львівська область (1 позиція, показник - 0,7170, займає лідируючі позиції за показниками кількості дітей сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування, коефіцієнтом підліткової народжуваності та кількості померлих від навмисного само ушкодження), Тернопільська область (2 позиція, показник 0,6894) та Чернівецька область (3 позиція, показник - 0,6473). Області аутсайтери: Херсонська область (25 позиція, показник - 0,3495), Кіровоградська область (24 позиція, показник - 0,3519) та Луганська область (23 позиція, показник - 0,3520) [6, с. 50].

3. Порівняльна оцінка за блоком 3 «Комфортне життя». Абсолютну першість за станом Комфортного життя належить АР Крим (показник - 0,7911), яка займає лідируючі позиції за показниками житла обладнаного централізованою каналізацією та водовідведенням, централізованим газопостачанням та обсягом реалізованих послуг населенню. Друге місце в даному рейтингу належить Закарпатській області з показником 0,7849, а третє місце займає Одеська область (показник - 0,6918).

Останні місця за оцінкою даного блоку належать Донецькій області (25 позиція, показник - 0,4633), Хмельницькій області (24 позиція, показник – 0,5097) та Івано-Франківській області, яка займає 23 позицію з показником 0,5136.

4. Порівняльна оцінка за блоком 4 «Добробут». Запорізька область за показниками добробуту значно випереджає інші регіони (показник - 0,8769). Також вина займає перші позиції за показниками рівня бідності за відносним критерієм та питомою вагою домогосподарств, що робили заощадження або купували нерухомість. Друге місце у блоці «Добробут» займає Харківська область (показник - 0,8168), а третє місце – Чернівецька область (показник - 0,7586). Останні місця за даним блоком розділились наступним чином: Рівненська

область (25 позиція, показник - 0,4680), Тернопільська область (24 позиція, показник - 0,4755), Івано-Франківська область (23 позиція, показник - 0,4782).

5. Порівняльна оцінка за блоком 5 «Гідна праця». Перші місця за показниками гідної праці займаю Одеська область (показник - 0,6511), Закарпатська область (показник - 0,6503) та Київська область (показник - 0,6327). Найгірший стан за гідністю праці спостерігається у Тернопільській області (показник - 0,5197), Рівненській області (показник - 0,5245) та Волинській області (показник - 0,5252) [6, с. 53].

6. Порівняльна оцінка за блоком 6 «Освіта». Найкраща ситуація спостерігається у Донецькій області (показник - 0,8559), Дніпропетровській області (показник - 0,8516) та Харківській області (показник - 0,8496). Останні місця за показниками освіти належать Закарпатській області (показник - 0,7259), Івано-Франківській області (показник - 0,7594) та Рівненській області (показник - 0,7644).

Аналізуючи показники людського розвитку можна зробити висновок, що в досліджуваній період усі регіони України розвивались по-різному, відповідно на основі даних за 2013 рік усі регіони можна об'єднати к п'ять груп залежно від значення показників, зокрема:

- регіони з високим значенням показника (сюди віднесено Харківська та Чернівецька області);

- регіони зі значенням показника вище середнього (АР Крим, Закарпатська та Львівська області);

- регіони з середнім значенням показника (Запорізька, Київська, Полтавська і Одеська області);

- регіони з показниками нижче середнього (Вінницька, Волинська, Дніпропетровська, Луганська, Миколаївська, Рівненська, Тернопільська, Хмельницька, Чернігівська та Черкаська області);

- регіони з низькими показниками (Донецька, Івано-Франківська, Житомирська, Сумська, Кіровоградська та Херсонська області) [6, с. 62].

Як показують результати в загальній кількості регіонів домінують низькі значення показників людського розвитку, що в свою чергу свідчить про необхідність вироблення практичних рішень щодо покращення ситуації.

Висновки та подальші дослідження. Однією з основних проблем людського розвитку в регіонах України, є неоднозначність та недостатня визначеність щодо стратегічних орієнтирів розвитку якості життя населення та тактичних підходів до державного регулювання. Тому, набирає актуальності питання щодо необхідності змін підходів до державного, в тому числі регіонального регулювання якості життя населення, які б дозволяли збалансувати рівень якості життя населення в регіонах та забезпечити його сталий розвиток.

Список літератури

1. *Людський розвиток в Україні: мінімізація соціальних ризиків (колективна науково-аналітична монографія) / За ред. Е.М.Лібанової. - К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В.Птухи НАН України, Держкомстат України, 2010. - 496 с.*

2. *Моніторинг стану соціального захисту [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.mlsp.gov.ua/>.*

3. *Соціальні індикатори життя населення. Статистичний збірник. - Київ, 2013, - 221 с.*

4. *Регіональний людський розвиток. Статистичний бюлетень. - Київ, 2011. - 48 с.*

5. *Регіональний людський розвиток. Статистичний бюлетень. - Київ, 2013. - 61 с.*

6. *Регіональний людський розвиток. Статистичний бюлетень. - Київ, 2013. - 63 с.*

7. *Михальченко Г.Г. Регіональні особливості розвитку населення / Г.Г. Михальченко // Управління проектами та Розвиток виробництва: Збірник наукових праць. - Луганськ: в-во СНУ ім. В. Даля, 2012 - № 2(42) - С 41-54.*

8. Людський розвиток в Україні: трансформація рівня життя та регіональні диспропорції (колективна монографія) / відпов. за випуск Л. М. Черенько, О. В. Макарова, за ред. Е.М.Лібанової. – У 2-х томах. – К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В.Птухи НАН України, 2012. – 436 с.

References

1. Libanova, E.M. (2010) *Liuds'kyj rozvytok v Ukraini: minimizatsiia sotsial'nykh ryzykiv* [Human Development in Ukraine: minimizing social risks], Derzhkomstat Ukrainy, Kyiv, Ukraine.
2. “Monitoring of social protection” [Online], available at: <http://www.mlsp.gov.ua/>. (Accessed 15 Jan 2015).
3. State Statistics Service of Ukraine (2013), “Sotsial'ni indykatory zhyttia naseleennia. Statystychnyj zbirnyk” [Social Indicators of living. Statistical yearbook], Derzhkomstat, Kyiv, Ukraine.
4. State Statistics Service of Ukraine (2011), “Rehional'nyj liuds'kyj rozvytok. Statystychnyj zbirnyk” [Regional Human Development. Statistical yearbook], Derzhkomstat, Kyiv, Ukraine.
5. State Statistics Service of Ukraine (2012), “Rehional'nyj liuds'kyj rozvytok. Statystychnyj zbirnyk” [Regional Human Development. Statistical yearbook], Derzhkomstat, Kyiv, Ukraine.
6. State Statistics Service of Ukraine (2013), “Rehional'nyj liuds'kyj rozvytok. Statystychnyj zbirnyk” [Regional Human Development. Statistical yearbook], Derzhkomstat, Kyiv, Ukraine.
7. Mykhal'chenko, H.H. (2012), “Regional features of population”, *Upravlinnia proektamy ta Rozvytok vyrobnytstva*, vol. 2(42), pp. 41–54.
8. Libanova, E.M. (2012), *Liuds'kyj rozvytok v Ukraini: transformatsiia rivnia zhyttia ta rehional'ni dysproportsii* [Human development in Ukraine: the transformation of living standards and regional disparities], Derzhkomstat Ukrainy, Kyiv, Ukraine.